

Bárta, Boleslav

Některá teoretická východiska psychologické praxe

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. B, Řada filozofická.
1961, vol. 10, iss. B8, pp. [72]-87

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/106177>

Access Date: 29. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

BOLESLAV BARTA

NĚKTERÁ TEORETICKÁ VÝCHODISKA PSYCHOLOGICKÉ PRAXE*

1. Poslání psychologie za socialismu a komunismu

K pojmům socialismus a komunismus patří nezbytně, kromě stále dokonalejšího uspokojování rostoucích hmotných potřeb bez vykořisťování člověka člověkem, také kvalitativně nová péče o zdraví člověka, o jeho stálý kulturní růst, o ušlechtilější vztahy mezi lidmi, krátce řečeno, o radostné prožívání každého dne každým pracujícím. Na cestě za těmito cíly se komunistická strana opírá o teoretickou i praktickou pomoc všech věd, které jsou na takovém stupni vývoje, že jejich poznatky mohou být pozitivním přínosem. O psychologii můžeme říci, že se do takové fáze vývoje již dostává.

Je-li zákonem, že socialismus budujeme na vědeckém základě, je také zákonitou nutností, že u nás nastane co nejdříve doba, kdy bude práce psychologů široce a intenzivně využíváno v celé oblasti naší společenské praxe. Zejména v oblasti praxe výrobní, pedagogické, zdravotnické a v osvětě. Významné místo patří psychologii též v mentálně hygienické prevenci duševních chorob, kortikoviscerálních poruch a v prevenci difícilit.

S mentálně hygienickou prevencí také částečně souvisí nutnost psychologické péče o zvyšování duševního zdraví, o udržování a zdokonalování výkonnosti duševní činnosti u dospívajících a dospělých zdravých lidí (jakási *gymnastika duševní činnosti*), o vhodný výběr osobností nastávajících manželů, o harmonické interpersonální vztahy v rodině, na pracovišti i v širším společenském prostředí a konečně o optimální přestavbu životního zaměření a činnosti zdravých pracujících, kteří odcházejí po dosažení věkového limitu z aktivního zaměstnání do penze. Tato rozsáhlá oblast psychologické péče o pracující je oblastí psychologické praxe par excellence. *Spočívá v záměrném psychologickém působení na intelektovou, charakterovou, volní, citovou, zájmovou, snahovou a pudovou složku psychopatologicky nepostížené osobnosti, na její způsob vytváření interpersonálních a pracovních vztahů, na adaptační mechanismy i na způsob reaktivity při různých životních zátěžích a nezdarech.* Toto působení má podstatně přispět k vytváření harmonické struktury osobnosti každého člověka. Znamená to především naučit ho úspěšně vyrovnávat dialektické napětí mezi vlastní osobností a společností a také intrapsychické napětí mezi rozumem a citem, mezi pudem a vůlí, mezi přáním a povinností, mezi mocí a chytí, mezi ideály a poznávanou skutečností atd. Osobnost člověka může být harmonickou strukturou přes složité vztahy mezi složkami osobnosti i přes vnitřní dialektické rozpory.¹

V celé bohaté praktické činnosti psychologa na všech zmíněných úsecích praxe vynikají zejména tyto činnosti: diagnostická, nápravná (zejm. psychoterapeutická) a poradenská. Každá z nich má mnohdy charakter vědecko-praktického výzkumu. Všechny tyto činnosti jsou svým obsahem navzájem dialekticky spjatý. Jedna přechází organicky do druhé a psycholog je nemůže dosti dobře ve své činnosti ostře oddělovat. Tak např. při aplikaci diagnostických metod již navazuje psychoterapeutický kontakt a při psychoterapeutickém ovlivňování pacienta získává diagnosticky významné poznatky. Podobně je s oběma činnostmi spojena činnost poradenská.

Kvalitní realizace těchto činností činí z psychologie jednak zdatnou pomocnici při budování nové společnosti, jednak prospívá rozvoji samé psychologie tím, že staví naléhavé otázky pro základní psychologický výzkum.

II. Psychologie v systému věd

Ve své péči o duševní činnost člověka se psycholog nachází v trochu zvláštním postavení, které je dáno zvláštnostmi zařazení člověka ve vývojové řadě živočichů.

Člověk jako nejvyšší z živočichů je tvor přírodní a psychická činnost (i lidská), pokud je chápána jako vlastnost nejvýše organizované hmoty, je rovněž jevem přírodním. V tomto smyslu je psychologické studium nejen zvířete, ale i člověka studiem přírodovědeckým a psycholog vystupuje při své výzkumné práci nutně jako přírodovědec. Svým způsobem života je však člověk bytost společenská. Nelze jej proto chápat odtrženě od prostředí sociálního, jež je pro něho specifické a tvoří s ním dialektickou jednotu. Z tohoto hlediska jsou formy lidského chování určovány společností, v níž člověk žije, a v důsledku toho se stávají neoddělitelnou součástí psychologického bádání i zřetele sociální. Jde o zákonitost interakce mezi společenskými činiteli a psychickou oblastí člověka. *Psychologie má neoddělitelně povahu přírodovědnou (analýza reakcí individua, tj. analýza mozkového zpracování podnětů a projevů tohoto zpracování) i sociální (studium vlivu společnosti na vývoj psychické činnosti individua a studium vlivu individua na společnost).*

Psychologie se svými jednotlivými vědeckými disciplinami tvoří přechod mezi vědami přírodními a společenskými. *Představuje samostatný systém vědeckých disciplin, které z různých hledisek zkoumají a vysvětlují formy odrazu objektivní reality živými organismy (zvl. formy vědomého odrazu) i formy a podmínky regulace chování organismů, zvláště pak lidského jednání.* V tom tkví o n t o l o g i c k ý v ý z n a m psychologie pro poznání podstaty té oblasti skutečnosti, která zůstává mezi přírodními a společenskými vědami.

N o e t i c k ý v ý z n a m psychologických věd spočívá v tom, že pomáhají jiným vědám řešit některé problémy (např. v gnoseologii, v teorii nemocí, v teorii výchovy atd.).

S p o l e č e n s k ý v ý z n a m psychologie vyplývá jednak z významu ontologického a noetického, jednak je dán významem psychického činitele v každé lidské činnosti. Nejvýrazněji se v současné době uplatňuje v oblasti zdravotnické (klinická psychologie), výchovné (pedagogická psychologie) a výrobní (ekonomická psychologie).

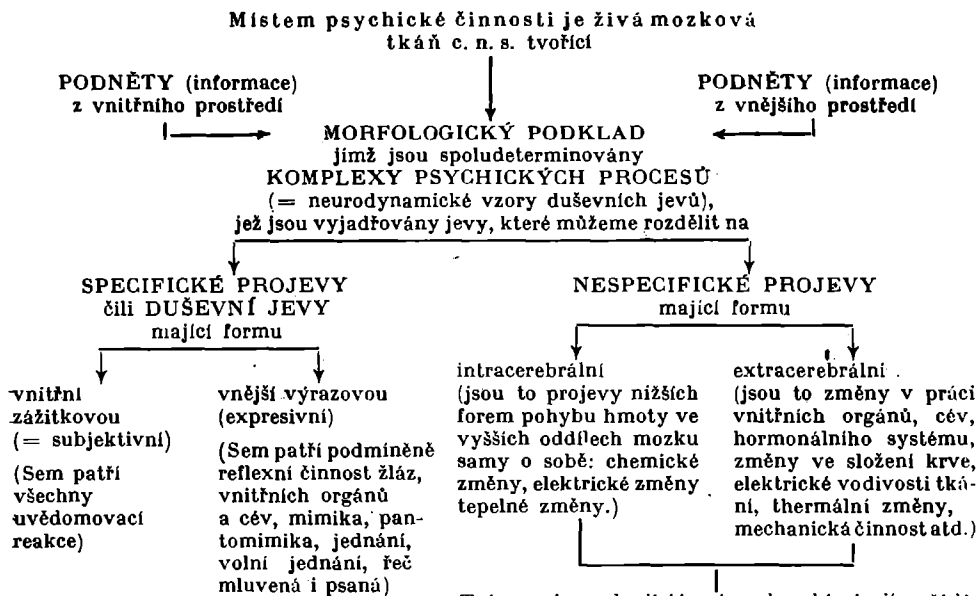
III. Poměr mezi fyziologií a psychologií

Z přírodních věd má psychologie nejbližší k fyziologii. Avšak v *protikladu k fyziologii*, která u vyšších živočichů zkoumá činnost jednotlivých tkání, orgánů, jejich vzájemné funkční vztahy a jejich neurohumorální integraci v organismu, zkoumá psychologie u týchž živočichů reaktivnost organismu jako celku, řízenou cerebrálními útvary centrálního nervového systému a projevující se jednotou specifických a nespecifických projevů cerebrálního zpracování podnětů, které na organismus působí v jeho vnějším a vnitřním prostředí. (Touto formulací ovšem nebyl vyčerpán předmět fyziologie a psychologie v celém rozsahu. Obě disciplíny — každá ze svého hlediska — se přirozeně zabývají i studiem nižších organismů.)

Výrazem reaktivnost organismu jako celku rozumíme jednotu těchto dějů a projevů:

1. Cerebrální zpracování podnětů.
2. Širší fyziologické změny v organismu, probíhající v závislosti na cerebrálním zpracování podnětů (nespecifické projevy).
3. Vnější výrazové a vnitřní zážitkové projevy cerebrálního zpracování podnětů (= specifické projevy).

Schema I podstatně zjednodušuje a znázorňuje celou definici.²

Tyto projevy do jisté míry charakterisují průběh cerebrálního zpracování podnětů. Účastní se průběhu jakýchkoliv podmíněných a pudových reakcí a někdy je i přetrvávají. Jsou to důležité součásti probíhajícího děje a lze říci, že ve svém souhrnu představují stav organismu nutný k realizaci duševního jevu jako složitého aktu chování. Tak např. „hormony podněcují k činnosti všechny potřebné orgány a tkáně pro splnění složitého aktu jednání a způsobují, že se vytváří a po určitou dobu zachovává konstelace nutná pro splnění složitě funkce“.

IV. Fyziologie vyšší nervové činnosti jako organická součást psychologie

Spornou, pokud jde o její zařazení k fyziologii nebo k psychologickým vědám, je *fyziologie vyšší nervové činnosti*, která *bývá mnohými autory z nedorozumění považována za součást fyziologie*, i když při bližším rozboru se nepochybně ukazuje, že *jde o novou etapu ve vývoji fyziologické psychologie*. Tento teoretický problém má dodnes závažné důsledky zejména v klinické psychologické praxi, kde bývá, podle toho jak je na kterém pracovišti vyřešen, měřítkem kompetence činnosti psychologů.

Aby bylo dosaženo správného řešení, je třeba

1. vyjít ze skutečnosti, že sám *Pavlov*, který první podložil pokusy o fyziologický výklad duševních jevů experimentální metodou, *považoval termíny psychická činnost a vyšší nervová činnost za synonyma* a jen z metodologických důvodů dával přednost termínu vyšší nervová činnost.

Dnes je však již bezpečně známo, že nejen povaha duševních procesů je materiální, ale také to, že psychická činnost (podle Pavlova vyšší nervová činnost) není jen funkcí vyšších oddílů mozku, nýbrž i jeho dalších částí a že se jí účastní i periferie organismu (i když u člověka za rozhodující účasti řídicí úlohy mozkové kůry). *Kromě toho je dnes stále častěji označována jako psychická činnost každá forma regulace reaktivity celého organismu vůči prostředí i na těch stupních živočišného vývoje, kde ještě není rozvinuta mozková kůra, a dokonce ani centrální nervový systém.*

To jsou skutečnosti, které svědčí o tom, že termín vyšší nervová činnost splnil svoji významnou historickou úlohu a že navíc neoznačuje již pojem, který by v sobě zahrnoval všechny nové poznatky získané v tomto směru za poslední léta, protože vymezuje duševní činnost jen jako funkci vyšších oddílů mozku. Můžeme snad říci, že výrazně přispěl k novému, a tentokrát přísně vědeckému vymezení vyvíjejícího se obsahu pojmu, který se již před Pavlovem označoval termínem psychická činnost. Dnešní pojem psychické činnosti se již obrazně řečeno nevtěsna do malých kalhot, kterými se pro něj stal termín vyšší nervová činnost, jenž v jistém stadiu vývoje poznání mohl být s termínem psychická činnost synonymní.

Dále je třeba

2. vyjít z historického pohledu na vývoj Wundtova pojmu fyziologická psychologie. Fyziologická psychologie v pojetí Wundtově studovala souvislost psychologických jevů s fyziologickými. Její metodou byl experiment, ale nesnažila se ještě duševní děje vysvětlovat z fyziologických a proti této snaze dokonce brojila.³ — To byla první etapa ve vývoji pojmu fyziologická psychologie. O fyziologický výklad duševního života usilovali teprve další fyziologičtí psychologové Maudsley, Lewes, Carpenter, Horwitz, Ribot a Sečenov. — To byla druhá etapa ve vývoji pojmu fyziologická psychologie. Na dědictví těchto fyziologických psychologů organicky navazoval I. P. Pavlov, objevitel experimentální metody v této již značně na základě empirie rozvinuté disciplíně a tvůrce termínu fyziologie vyšší nervové činnosti. — To byla třetí etapa ve vývoji pojmu fyziologická psychologie.

Takovýto pohled na problém nás dostatečně opravňuje k přesvědčení, že Pavlovův termín fyziologie vyšší nervové činnosti byl jen jiným, novějším ozna-

žením pro vyvíjející se obsah starého Wundtova pojmu fyziologická psychologie. Zbývá dodat, že zařazení určité vědní disciplíny v soustavě věd je určeno především jejím předmětem a ne metodou zkoumání, či výkladovými principy nebo dokonce původním povoláním badatele.

Tak je tomu i s fyziologickou psychologií. Jejím předmětem je studium psychické činnosti, i když jen z té její stránky, kterou tvoří její mechanismy a jejich souvislosti s širšími fyziologickými změnami v organismu včetně zpětného vlivu těchto změn na průběh psychické činnosti. Metody zkoumání ve fyziologické psychologii jsou dílem objektivními metodami psychologickými a dílem metodami fyziologickými. Výkladový princip je ve fyziologické psychologii fyziologický.

Konečně je nutno

3. být si vědomi toho, že pracovníci, kteří se zabývají studiem mozkových mechanismů duševních jevů stávají se eo ipso psychology, i když svým původním povoláním jsou fyziologové, lékaři, biologové apod.

V. Význam zoopsychologie

V souvislosti s nevyjasněným vztahem mezi fyziologií vyšší nervové činnosti a psychologií byly a dosud jsou na některých pracovištích formulovány názory požadující likvidaci zoopsychologie, aniž se uvažuje o zásadních rozdílech mezi idealistickým a materialistickým směrem v této psychologické disciplíně. Proto je zde na místě aspoň několik slov pro ty, kteří vycházejíce z Pavlovových ostrých výroků proti idealistickým zoopsychologům, berou trochu ukvapeně zoopsychologii právo na existenci a nechtějí připustit její zařazení do systému psychologických věd. Velmi pěkně vystihl Pavlovův postoj k idealistické zoopsychologii prof. V. M. Kolbanovskij: „I. P. Pavlov pocítoval odpor vůči zoopsychologům-idealistům, kteří se snažili objasnit ze subjektivních pozic chování živočichů, kterého nadali zvláštní mystickou silou, jako by věcně uloženou v jeho instinktu; proto nepovažoval zoopsychologii za odvětví vědeckého poznání, které by mělo právo na samostatnou existenci.“⁴

Psychická činnost člověka je totiž řízena stejnými základními zákony reflexní činnosti jako psychická činnost zvířat, i když se některými mechanismy, které má navíc, od ní kvalitativně liší. Díky těmto společným základním mechanismům může být zvířat používáno v psychologických experimentech jako laboratorních modelů. Ale i pro rozvoj takových psychologických věd, jakými jsou srovnávací psychologie, genetická psychologie a fylogeneze psychické činnosti, má studium psychické činnosti zvířat zásadní význam. Příným úkolem zoopsychologie je pak především „objasňování zákonitostí tvoření a přetváření instinktů následkem změny prostředí a podmínek existence živočichů“ a studium „nejsložitějších forem duševní činnosti, které u vyšších živočichů mají mnoho společného s rozumovou činností člověka“.⁵

VI. Úkol psychologie a cesta k jeho splnění

Úkolem psychologie je podat kausální výklad psychické činnosti a na jeho základě předvídat a ovlivňovat specifické projevy zvířete a člověka. Může toho dosáhnout jen pečlivým současným studiem tří kategorií jevů, které jsou nutnými podmínkami psychické činnosti. Jsou to:

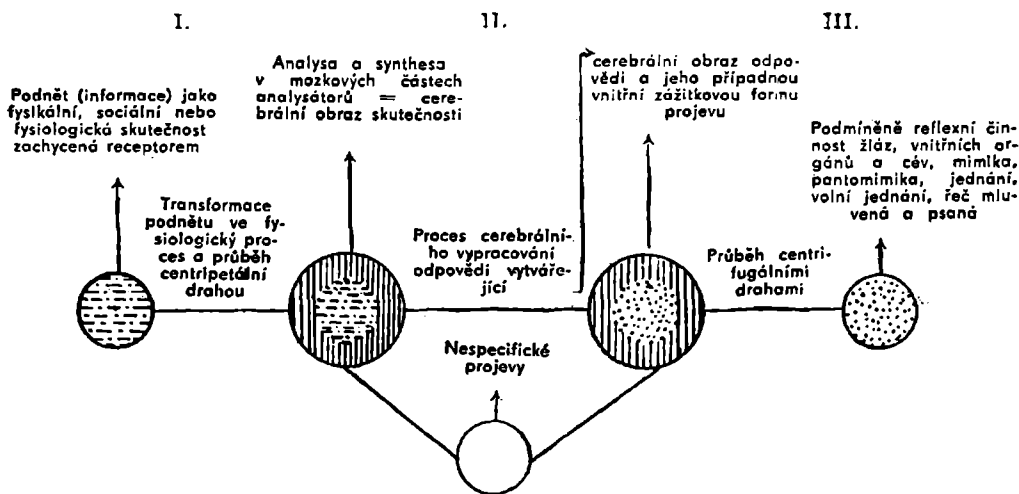
1. Podněty z vnějšího i vnitřního prostředí organismu (psychologie je studuje z hlediska jejich odrazu živočišným subjektem a z hlediska jejich významu pro živočišný subjekt — zejména vzhledem k individuální zkušenosti, tj. vzhledem k jejich signálnímu významu).

2. Cerebrální zpracování podnětů, čili duševní procesy.

3. Projevy cerebrálního zpracování podnětů. (Jsou rozlišeny na specifické a nespecifické — viz schema I.)

Každá z těchto kategorií je ve svém vztahu vzhledem k organismu trojčlanko-

vítá, přičemž její poslední článek tvoří výchozí článek kategorie další. Chybí-li zcela jedna z těchto kategorií, psychická činnost prostě neexistuje (např. podnět musí v CNS existovat alespoň jako stopa po jednou již působícím podnětu). Viz schema II.

Kategorie I. = podněty z vnějšího i vnitřního prostředí přijímané příslušnými analyzátoři.

Kategorie II. = cerebrální zpracování podnětů = komplexy vnitřních procesů psychické činnosti a zákony, podle nichž se psychická činnost uskutečňuje (např. iradiace a koncentrace vzruchu a útlumu, generalizace, diferenciacce, indukce, elektivní iradiace, fázové stavy atd.). Všechny procesy probíhají; na trvalé, avšak plastické bázi zděděných dispozic k rozvoji psychických reaktivních schopností a na pozadí procesů předcházejících.

Kategorie III. = realizace vnějšího výrazového projevu.

Opravdu vědecká psychologie musí studovat jevy zahrnuté do všech těchto tří kategorií, a to ve vzájemné jejich souvislosti.

Uznáme-li, že to, co nazýváme psychickou činností, je podmíněno nedílným funkčním spojením uvedených tří kategorií, pak můžeme psychologii chápat jako vědu, která nám dává soustavu poznatků o charakteru podnětů z hlediska jejich významu pro chování živočišného subjektu, o cerebrálním zpracování těchto podnětů a o specifických i nespecifických projevech tohoto zpracování.

VII. Metody a formy praktického působení psychologie

Skutečnost, že psycholog musí při své práci vystupovat v roli přírodního i společenského vědce, vede k tomu, že metodologická výbava psychologa může být při realizaci jeho odborných činností velmi rozmanitá. Začíná u metod biochemických, jde přes metody fyziologické, elektrofyziologické, specificky psychologické, sociologické a končí metodou historického materialismu, která společně s dialekticko-materialistickým pojetím podstaty duševních jevů proniká celým vědeckým myšlením v psychologii.

Pracovní prostředí psychologa tvoří psychologická laboratoř s množstvím složitých přístrojů nebo pracovna v podobě hypnotaria, vybavená rozličnými psycho-

diagnostickými texty, stejně tak jako nemocniční pokoj s duševně i tělesně nemocnými, tovární dílna, dětský domov i škola kypící životem, nebo tichá a útulná poradna atd.

Formy praktického působení psychologů musí vycházet především z vědecké teorie duševní činnosti a z bohaté zkušenosti vědecky analyzované a zhodnocené.

VIII. Některá nebezpečí v praktickém působení psychologů

V poslední době se v naší zemi vyskytly zejména v řadách starších psychologů většinou z teoretických pracovišť obavy z toho, zda jejich mladší kolegové někud nepodléhají zejména ve své diagnostické praxi vlivu některých západních nevědeckých koncepcí teorie duševní činnosti, a to především vlivu některých koncepcí neofreudistických.

Tyto obavy, pramenící ze starostlivé péče zmíněných pracovníků o vědecký rozvoj psychologie, formuloval v 3. čísle Čs. psychologie z r. 1959 psycholog doc. dr. R. Konečný v článku: „Několik poznámek k teoretickým předpokladům psychologické praxe diagnostické.“ Byly vyvolány tou skutečností, že se v psychologické praxi rozšířil větší počet projektivních metod, z nichž většina je ve své teorii i interpretaci založena psychoanalyticky. Základní doklad pro oprávněnost obavy z podléhání vlivu nevědeckým koncepcím je spatřován v tom, že se v překladech projektivních metod do češtiny, opatřovaných a rozšiřovaných svépomocí obětavých soudruhů, objevila řada psychoanalytických pojmů. *Je třeba se vši rozhodností zdůraznit, že se tak nedělo proto, aby tyto metody byly mechanicky přenášeny do diagnostické praxe. Neměly na psychologických pracovištích mechanicky zaplnit mezery v metodách analýzy motivačních, afektivních a charakterových struktur. Měly sloužit jako informace o diagnostických metodách jinde ve světě, a především mají být podnětem pro jejich kritické zhodnocení, přezkoušení a po odhození pavědeckého balastu mají být případně modifikovány nebo přímo přestavěny na základě Pavlovovské reflexní teorie duševní činnosti a na základě nových fakt, vznikajících v individuálním a společenském vědomí při přechodu naší společnosti od socialismu ke komunismu.*

IX. Přístup k diagnostickým metodám užívaným psychology v kapitalistických zemích.

Bylo by chybou, kdybychom odmítali dobré metody proto, že *skutečnost, která je jimi zkoumána, je jejich tvůrci chápána idealisticky* a výsledky, kterých je těmito metodami dosahováno, jsou pak interpretovány nevědecky. Zde stačí obrátit užití těchto metod „z hlavy na nohy“.

Kromě dobrých metod existují metody méně dobré až špatné, třebaže jejich princip může být z vědeckého hlediska správný. *Příčina špatnosti metody pak tkví buď v její vadné sestavě, až příliš poplatné nevědecké teorii zkoumané skutečnosti,⁶ anebo v nedokonalé propracovanosti a aplikaci metody s ohledem na co nejadekvátnější postihování zkoumaného jevu v případě, že východiska jeho teorie jsou vědecká.*

Skutečné ideologické nebezpečí nevědeckosti, které se v těchto metodách skrývá je, i když je nelze podceňovat, pro naše plně kvalifikované psychology minimální. O zdrženlivém a kritickém přístupu praktických psychologů k těmto

metodám svědčí způsob užívání těchto metod na zdrcující většině psychologických pracovišť. Tuto zdrženlivost a kritičnost potvrzuje také článek dr. Engelsmana o projekčních metodách, publikovaný podobně jako článek doc. Konečného ve 3. čísle Čs. psychologie.⁷

Je třeba mít na zřeteli, že většina kvalifikovaných praktických psychologů v Československu procházela přípravou na své povolání teprve po roce 1948, tj. v době, kdy u nás, díky zejména zřízení odborného studia psychologie, intenzivně probíhala kvalitativní vědecká přestavba psychologie. Aktivní účast tehdejších studentů psychologie v tomto procesu je vyzbrojila vědecky i ideologicky natolik, že se dovedou v zahraničních vlivech spolehlivě orientovat. Vědecká i ideologická výzbroj mladších absolventů není o nic horší, spíše naopak.

X. Shrnutí východisek, která vyplývají pro psychologickou praxi z Pavlovovského pojetí duševní činnosti.

V dalším výkladu se pokusíme ukázat, jak *psychologická praxe diagnostická, psychoterapeutická, výzkumná a poradenská organicky vyplývá z principů, které formuloval Ivan Petrovič Pavlov a na nichž je založeno současné vědecké pojetí duševní činnosti.*

K poznání těchto principů dospěl I. P. Pavlov na základě spolehlivých výsledků dlouholetých vědeckých výzkumů. Nebude proto apriorismem, když upustíme od demonstrace důkazů a jejich správnosti. Shodně s Cvekleem jsme toho názoru, že princip je jednodušší, abstraktnější nežli zákon, nebo že je to zákon zvlášť elementární a obecný, podmiňující právě proto jiné, složitější, konkrétnější zákony.⁸

Pro náš účel bude nejvýhodnější

1. vyjít z takové formulace předmětu psychologie, v níž jsou všechny principy Pavlovovy koncepce duševní činnosti obsaženy;

2. ukázat na jednotlivých částech této formulace, o který princip a v jeho rámci o které dílčí teoretické předpoklady se opírá psychologická praxe diagnostická, psychoterapeutická, výzkumná a poradenská.

Za formulaci předmětu psychologie, která by vyhovovala těmto požadavkům a která by ve své aplikaci na praxi vystihovala současně pracovní zaměření našich psychologů vcelku, je možno považovat formulaci již výše uvedenou. Podle ní studuje psychologie reaktivnost organismu jako celku, řízenou u vyšších živočichů cerebrálními útvary CNS a projevující se jednotou specifických i nespecifických projevů cerebrálního zpracování podnětů, které na organismus působí v jeho vnějším a vnitřním prostředí.

Výrazem reaktivnost organismu jako celku je vyjádřen princip celistvosti organismu: „Princip celistvosti organismu stanoví, že každou dílčí funkci organismu, jeho systémů, orgánů nebo tkání a zejména funkci vyšší a složitější lze zkoumat a vysvětlit pouze na celistvém organismu, v souvislosti s celkem organismu . . .“⁹

Duševní děje nejsou spjaty pouze s činností centrálního nervového systému, ale jsou i funkcí celé struktury organismu. *Na duševní činnosti se vedle cerebrálních procesů nezbytně podílejí i děje, probíhající v orgánech aferentních i efektorických (zejména v motorickém systému).* „Předmětem psychologie se stává činnost člověka jakožto funkce jeho celistvého organismu . . .“¹⁰

Ríkáme-li v naší formulaci dále, že reaktivnost organismu je řízena mozgovými

útvary centrální nervové soustavy, vyjadřujeme tím další princip, k němuž dospěla Pavlovova škola a to princip nervismu.

„Princip nervismu vyjadřuje skutečnost, že nervová soustava ovládá a řídí, koordinuje a reguluje a spouští i zastavuje, povzbuzuje a tlumí veškeré děje organismu, činnost všech buněk, tkání, orgánů a systémů.“¹¹ Celá tato činnost nervové soustavy má reflexní charakter.

Psychická aktivita je nervový děj, v němž dochází k integraci vlivu aktuálních podnětů prostředí (vnějšího i vnitřního) se stopami jejich dřívějšího působení a zděděnými i získanými vlastnostmi nervové hmoty.

Zobecněné poznatky o podstatě reflexních jevů jsou vyjádřeny v reflexní teorii nervové činnosti, která spočívá na třech základních principech:

1. principu determinismu,
2. principu analýzy a syntézy,
3. principu strukturnosti.

Jsou-li tyto principy základem reflexní teorie a tím také teorie nervismu, pak jsou implicitně obsaženy v té části naší formulace předmětu psychologie, v níž hovoříme o řídicí úloze mozkových útvarů CNS a o jednotě specifických a nespecifických projevů cerebrálního zpracování podnětů, v nichž má reaktivnost organismu svůj výraz.

„Princip determinismu stanoví, že všechny nervové děje, včetně tzv. psychické aktivity jsou objektivně determinovány, mají svou zákonitost, svou kauzalitu. Tato zákonitost je poznatelná, přístupná objektivnímu přírodovědeckému výzkumu.“¹²

„Determinismus se v oblasti reflexní činnosti projevuje jako vnitřní shoda reakce s podnětem tuto reakci vyvolávajícím.“¹³

Podněty z vnějšího i vnitřního prostředí procházejí během své přeměny v cerebrální realitu značnými změnami, jejichž průběh je přísně determinován. Stejně tak přísně je determinována vlastní psychická činnost. Psycholog nemůže zjišťovat *přísný determinismus* veškeré psychické činnosti jinak, než *studiem posloupnosti vazby podmínek, příčin a okamžitých následků*, vznikajících interferencí vnitřního prostředí s přítomnými i minulými vlivy prostředí vnějšího. Do tohoto řetězu podmínek, příčin a následků jsou nutně zahrnuty i faktory společenské, procesy jejich cerebrálního zpracování a projevy tohoto zpracování. Psycholog ve svém studiu nemůže dávat zásadní přednost jednom před druhými.

„V živých organismech jeden a týž činitel vyvolává jiný efekt, který je závislý na vlastnostech organismu a na jeho vnitřním stavu. Determinismus je tedy nutno chápat dialekticky v tom smyslu, že efekt vnějších příčin (podnětů) je ovlivňován vnitřními podmínkami organismu.“¹⁴

K těmto vnitřním podmínkám řadíme z hlediska psychologie „potřeby, zájmy, postoje a celou předchozí myšlenkově i citově zpracovanou zkušenost individua, zakotvenou v mozkové kůře ve formě elektivně působících regulativních systémů.“¹⁵

Již v této souvislosti se nabízí poukázat na *vztah mezi principem determinismu a možnou užitečností projekčních metod v psychologické diagnostické praxi.*

Projekční techniky užíváme za účelem navození externalisace celé předchozí myšlenkově i citově zpracované zkušenosti individua, která je zakotvena v mozkové kůře. Přitom platí, že každý „může vyjádřit jenom tolik, kolik je v něm“.¹⁶ Je nepochybné, že takovým způsobem může psycholog získat o osobnosti cenná data.

Princip analýzy a syntézy. Analyticko syntetický proces má prvořádý význam pro objasnění zákonitostí psychických procesů. Hraje rozhodující úlohu při vypracovávání cerebrálního obrazu skutečnosti, a to jak ve formě nižší analýzy vázané na receptory, tak ve formě vyšší analýzy a syntézy, vázané na mozkové polokoule. *Procesům analýzy a syntézy v práci mozkových polokoulí by měla odpovídat analyticko syntetická metoda psychologického poznávání duševních procesů. Děje se tak zejména v laboratorních vyšetřeních psychomotoriky, pozornosti, vnímání, myšlení a řečových reakcí.*

„Princip strukturnosti zjišťuje neodlučitelnost dynamiky a struktury, vyjadřuje neodlučitelnou jednotu morfologicko funkční ve všech nervových dějích. Neexistují pouhé děje bez změn materiální struktury (konstrukce, morfologické stavby) v níž děj probíhá a naopak každá změna struktury eo ipso znamená i změnu funkce, aktivity, činnosti.“¹⁷

Především o tento princip by se měly opírat výkonové testy.

V souvislosti se stručnou zmínkou o principu strukturnosti si dovolíme přednést některé vývody, které mají sice ráz výlučně hypotetický a staví pouze na analogii, ale jejich významnou oporou je právě tento princip vyjadřující jednotu struktury a funkce. Následující vývody jsou rovněž ve shodě se známými fyziologickými poznatky a zapadají do rámce obecné biologické funkce nervové soustavy.

Vyjdeme z M. Brichtína,¹⁸ který rozdělil *typické elementární pochody v orgánech na základ, složky a výsledky*. Těmto třem kategoriím se nevymyká ani složitá činnost mozku a lze do nich zařadit i duševní procesy a duševní jevy.

Elementárním pochodem je např. okysličování krve v plicích, svalový stah, vylučování sekretu ve žlázách, nervový vzruch apod.

Základem každého elementárního pochodu „je složitá cyklická biochemická reakce pro činnost každého orgánu specifická, která je nositelem celého pochodu“.¹⁹

Jeho složkami jsou děje fyzikální, chemické, elektrické a tepelné, které přes svou relativní samostatnost jsou funkčně vzájemně spojeny. Každý z těchto dějů má svůj výsledek, tzn. že způsobuje vznik nového stavu nebo děje.

Základ, složky a výsledky tvoří nedělitelnou jednotu.

Činnost orgánů má svůj výraz v projevech, mezi něž můžeme zařadit složky a výsledky elementárních pochodů i účinky celkové činnosti orgánů na činnost jiného orgánu. Z tohoto hlediska rozlišujeme projevy bezprostřední a zprostředkované.

Elementárním pochodem v mozku je nervový vzruch, který je novou, vývojově mladší a kvalitativně vyšší formou projevů dráždivosti vzrušivé soustavy vyšších živočichů, než podráždění.

Základem vzruchu jsou složitě enzymatické reakce.

Složky vzruchu jsou představovány složkou chemickou, fyzikálně chemickou, elektrickou a tepelnou.

Podobně jako výsledek složky elektrické se bezprostředně projevuje vlnami EEG, tak i ostatní složky mají své odpovídající výsledky. *Složky a výsledky vzruchů v mozku probíhající jsou bezprostředními projevy činnosti mozku.*

Hodnotu bezprostředního projevu vlastní mozkové činnosti má také — ovšem jen pro daný lidský subjekt — u v ě d. o m o v á n í. Uvědománím v této souvislosti rozumíme „děj probíhající, neukončený, velmi elementární, daleko drobnější než uvědomění něčeho, jak je známe ze subjektivní zkušenosti. Termín uvědomění označuje již děj ukončený a zahrnuje tedy zároveň jeho výsledek, který

vznikl z mnoha proběhnuvších jednotlivých dějů. Nejjednodušší počitek, který jsme si uvědomili, je výsledkem tolika uvědomování, kolik současných a následných vzruchů v mozkové kůře člověka při působení daného podnětu proběhlo.²⁰

Na určitém stadiu vývoje se uvědomování přiřazuje k ostatním složkám vzruchových dějů jako nová zvláštní složka od ostatních neoddělitelná. Vzniká při průběhu vzruchových dějů ve strukturách podmiňujících druhosignální činnost. Výsledkem této nové zvláštní složky vzruchových dějů jsou všechny duševní jevy mající vnitřní zážitkovou formu: „1. vjemy (výsledky uvědomování při vnímání), 2. představy (výsledky uvědomování při představování), 3. pojmy, myšlenky (výsledky uvědomování při myšlení), 4. city (výsledky uvědomování při citění), 5. přání, touhy, úsilí (výsledky uvědomování při chtění).“²¹

Tyto vnitřní zážitkové formy duševních jevů „jsou výsledkem uvědomování, tj. novým stavem nebo dějem, jehož vznik je způsoben uvědomováním, stejně tak, jako vlny EEG jsou výsledkem elektrické složky vzruchů, probíhajících v mozkové kůře člověka.“²² Uvědomování tvoří v mozkové kůře člověka spolu s fyzikálně chemickými, tepelnými a elektrickými složkami vzruchu typický elementární psychický pochod.

Na uvědomování se však nemusíme dívat jen jako na novou zvláštní složku vzruchových dějů. Můžeme ji třeba také chápat jako jejich bezprostředně se projevující výsledek, který se k nim v každém okamžiku jejich průběhu tak těsně váže, že se jim zdá imanentní. Duševní jevy mající vnitřní zážitkovou formu nejsou tedy v tomto případě výsledkem uvědomování jako neoddělitelné složky vzruchových dějů, ale výsledkem uvědomování jako výsledku všech složek těchto dějů. Toto pojetí je o jeden článek složitější než pojetí předchozí. To však nic nemění na skutečnosti, že *duševní jevy s vnitřní zážitkovou formou jsou zcela závislé na vzruchových dějích a že v méně přesném smyslu jsou výsledkem celé mozkové činnosti.*

Hovořili jsme o uvědomování jako součásti složek vzruchových dějů a o duševních jevech majících vnitřní zážitkovou formu projevu. Nabízí se tu na první pohled dvě otázky:

Otázka první: Jak z metodologických důvodů rozlišovat uvědomování od ostatních složek vzruchových dějů?

Otázka druhá: Zda existuje také jiná forma duševních jevů než vnitřní zážitková.

Kriteriem v odpovědi na první otázku může být specifčnost. To znamená, že je nutno rozhodnout, která z jednotlivých složek vzruchu je sama o sobě specifickým projevem té činnosti mozku, jež vytváří neurodynamické vzory duševních jevů. Říkejme této činnosti pro jednoduchost psychická. Specifickým rozumíme v daném případě to, co je typické jen pro danou činnost některého orgánu nebo organismu. Podíváme-li se z tohoto hlediska na složku fyzikálně chemickou, chemickou, tepelnou i elektrickou, zjistíme, že jsou také složkami elementárních procesů v jiných orgánech, jak jsme si již dříve řekli. Tak např. elektrický děj podle mínění většiny fyziologů doprovází každou životní činnost, ať již jde o nejjednoduššího mikroba, nebo o mnohobuněčný organismus, či každou buňku zvláště. Žádnou z uvedených čtyř složek nemůžeme tedy v našem případě považovat vzhledem k jejich obecnému výskytu v každé životní činnosti za specifickou. Můžeme proto tento typ projevů oprávněně označovat jako *nespecifické intracerebrální projevy psychické činnosti. Představují některé nižší formy pohybu hmoty. Význam jejich registrace a studia spočívá pro psychologii v tom,*

že jsou součástí každého komplexu vnitřních procesů (neurodynamického vzoru duševních jevů), podléhají změnám, kterým podléhá tento komplex. Tak nám mohou poskytovat částečný pohled na průběh mozkového zpracování podnětů.

Naproti tomu uvědomování je pro nás projevem až ve svém výsledku (vjemu, představě atd.); ten považujeme za specifický projev s vnitřní zážitkovou formou.

Nespecifickými projevy psychické činnosti jsou i ty změny v práci vnitřních orgánů a v humorálním stavu, které jsou vyvolávány změnami v psychické činnosti. Označme si je jako *nespecifické extracerebrální projevy*. I v nich dostává psychická činnost svůj objektivní výraz a jsme tu postaveni před jednotu subjektivního a objektivního.

Odpověď na druhou otázku, kterou jsme si před chvílí položili, je podstatně jednodušší. Již sám Pavlov považoval vnější projev podmíněně reflexní činnosti slinných žláz (psychické slinění) za specifický projev vyšší nervové (psychické) činnosti zvířete. *Specifickým projevem duševní činnosti ovšem nemůže být nic jiného než duševní jev*. Podmíněně reflexní činnost žláz, vnitřních orgánů a cév, stejně jako mimiku, pantomimiku, jednání, volní jednání, řeč mluvenou a psanou můžeme směle považovat za specifické projevy psychické činnosti, speciálně za *duševní jevy, mající vnější výrazovou formu* (viz schema I).

Z toho, co bylo až dosud řečeno, vyplývá, že *vztah mezi mozkovou činností a duševními jevy s vnitřní zážitkovou formou je vztahem děje k výsledku*. Přímé zpětné působení tohoto typu duševních jevů na mozkové pochody je nemožné. (Jinou věcí ovšem je reakce na některý z vnitřních zážitkových jevů, např. na představu).

Na druhé straně je ovšem zcela pochopitelné a srozumitelné, že duševní procesy vzájemně ovlivňují svůj průběh. Je běžně znám např. vliv citění nebo chtění na vnímání a myšlení apod. Význam má i to, po jakých duševních procesech nový proces probíhá. To znamená, na jakém probíhá pozadí.

Vliv duševních procesů na změny činnosti nejrůznějších orgánů, projevující se nespecifickými extracerebrálními projevy, je rovněž zřetelně prokázán. Je vhodné z nouva připomenout, že *podmíněně reflexní činnost vnitřních orgánů považujeme za duševní jev, mající vnější výrazovou formu*, tj. za specifický projev psychické činnosti. Specifickým projevem psychické činnosti jsou přirozeně i změny v činnosti orgánů, způsobené sugescí.

Vztah mezi mozkovou činností a duševními jevy bude možno beze zbytku vysvětlit, až budou zjištěny vlastnosti duševních jevů, až bude přesně zjištěn vztah procesů podráždění a útlumu k duševním jevům, a to jak v jejich vnitřní zážitkové, tak i v expresivní formě, až bude znám průběh uvědomování a jeho spojitosti s duševními jevy, až bude vysvětleno, na jakých podmínkách je uvědomování závislé a za jakých podmínek k němu dochází a až budou vysvětleny okolnosti uvědomování v souvislosti s pozorností (zde se otvírá v současné době slibná cesta poznáním funkce retikulární formace.)

Vraťme se tedy ještě jednou zpět k naší definici předmětu psychologie, a to k té její části, v níž se hovoří o cerebrálním zpracování podnětů, které na organismus působí *v jeho prostředí*. Dostáváme se tak k hlavní zásadě učení I. P. Pavlova, kterou je *princip jednoty organismu a prostředí*.

„Tento princip stanoví, že kterýkoliv děj v organismu — činnost orgánů, stav i celého organismu — lze pochopit a vysvětlit jen v nerozlučné souvislosti s podmínkami existence organismu, s jeho prostředím, neboť veškerá činnost organismu jako celku i jeho částí vzniká, vyvíjí se, trvá a mění se jen v neroz-

lučné spojitosti a jednotě s prostředím. Činnost organismu i jeho částí nelze zkoumat a vysvětlovat izolovaně, odtrženě od vztahů k prostředí, od vlivu existenčních podmínek na organismus i od působení organismu na zevní prostředí. Nutno vždy vidět vzájemný vztah organismu a podmínek jeho existence.“²³

Spojení živočišného subjektu s vnějším světem je složitá struktura okruhu zpětné vazby. Z vnějšího světa vycházejí podněty, které se přes receptory dostávají do CNS jakožto řídicího systému subjektu. Na základě zpracování těchto informací vydává CNS pokyny pro efektory, jejichž činnost působí zase na vnější svět a proměňuje jej. Kromě této zpětné vazby mezi vnějším světem a živočišným subjektem existuje i zpětná vazba (aférentace) mezi receptorem a mozkovou kůrou (kůra dostává informace z receptorů, ale též sama receptory řídí) a mezi efektořem a mozkovou kůrou (mozková kůra vydává pokyny pro efektor a dostává zpětné zprávy o provedení určitého výkonu).

XI. Přehled některých důsledků z uvedené koncepce fyziologické psychologie pro přístup k psychologické praxi výzkumné, diagnostické, psychoterapeutické a poradenské.

Psychologický výzkum je zaměřen na studium bezprostředních i zprostředkovaných (specifických i nespecifických) projevů psychické činnosti. Toto dvojí zaměření přirozeně ovlivňuje volbu a vývoj experimentálních metod i výběr a modifikaci vhodných experimentálních situací. V závislosti na rozvoji forem experimentálních situací se rozvíjejí i metody matematické analýzy výsledků. Pokud se metod týče, má psychologie řadu svých vlastních specificky psychologických metod. Přesto se však nemůže obejít ve výzkumu a mnohdy ani v psychodiagnostice bez použití metod fyziologických, jako: registrace cévních reakcí, dechových změn, změn elektrických mozkových i kožních potenciálů, registrace změn kožního odporu, teplotních změn atd., poněvadž jsou nespecifickými projevy duševní činnosti, a tedy také jejími indikátory. Je to rovněž *důsledkem současného vývoje věd, kdy se metodologická výbava jedné vědy stává ve stále větším měřítku součástí výbavy vědy ji nějak blízké.*

V poslední době se zdá, že jistým přínosem pro psychologický výzkum bude i rozvoj elektronkových strojů — kybernetických modelů mozkové činnosti. Zdá se, že synapse jsou v mnohém podobné transistorům moderních počítačích strojů. Psychické procesy mají sice jinou kvalitu než fyzikální, to však nevylučuje možnost, že jde o *e k v i v a l e n c e s t r u k t u r y*. (Viz princip strukturalnosti). Tak mohou být např. popisovány fyzikální procesy z různých oborů fyziky touž diferenciální rovnici. I některé nejobecnější pojmy v obou oblastech začínají být společné (např. pojem informace, zpětná vazba apod.). Srovnávací metoda může i v tomto případě prokázat svou heuristickou cenu. Syntetická funkce srovnávání může nás přivést k vysvětlení skutečných zákonných vztahů a k vytvoření užitečných teorií.

Ukázali jsme si, že mezi základními mozkovými pochody a uvědomováním je vztah části k celku, že mezi uvědomováním a duševními jevy a vnitřní zážitkovou formou je vztah děje k výsledku. Jsou tedy *mozkové pochody a duševní jevy s vnitřní zážitkovou formou* svázány nejtěsnějšími vztahy, jaké si lze představit. Z toho vyplývá jeden závěr pro výzkum i diagnostiku: tento typ du-

ševních jevů je hodnotným ukazatelem mozkové činnosti. Vzhledem k tomu, že je bezprostředně vázán na vzruchové děje, je *ukazatelem velmi citlivým. Míra jeho praktické spolehlivosti je však značně ovlivněna mírou schopnosti a snahy zkoumaného subjektu co nejpřesněji jej vyjádřit.* Mnoho záleží na tom, jak příslušná metoda dovede zmenšit, připravit, vyloučit, negativní vliv tohoto subjektivního činitele. O diagnostických metodách založených na hodnocení změn v dynamice duševních jevů s vnitřní zážitkovou formou lze říci, že budou mít v psychologii vždy svůj význam.

I vnější výrazové projevy duševní činnosti (tj. duševní jevy mající vnější výrazovou formu), protože jsou efektní funkcí mozkové kůry, jsou natolik vhodným indikátorem mozkové činnosti, že je *právem využíváme*, podobně jako předchozí typ duševních jevů, *k diagnostickému i výzkumnému zjišťování jejího aktuálního stavu i k zjišťování stavu psychických reaktivních schopností.*

Teoretické východisko pro psychoterapii nacházíme v uvedeném nedílném funkčním spojení tří kategorií jevů (podněty z vnějšího i vnitřního prostředí, cerebrální zpracování těchto podnětů, realizace projevů tohoto zpracování), jednak ve vzájemné ovlivnitelnosti psychických procesů a konečně v ovlivnitelnosti činnosti vnitřních orgánů psychickou činností. Uvedené skutečnosti jsou podmínkami toho, že *můžeme řízenými významovými podněty (fyzikálními, slovními a sociálními) vyvolávat v lidském subjektu přes smyslové orgány takové duševní procesy, jakými potřebujeme ovlivňovat jednak jakýkoli jiný duševní proces, jednak činnost kteréhokoli orgánu v organismu ve směru údravy.* To je podstata psychoterapie, kterou je třeba chápat jako *psychologické léčebné působení.*

Poradenská činnost by měla představovat v jistém smyslu *vyvrcholení praktických služeb psychologa společnosti.* Psycholog se musí při ní opírat o praxi ověřené výsledky výzkumů problematiky, z níž udílí radu, musí dokonale ovládat psychodiagnostiku a musí mít dostatečné zkušenosti v psychoterapii. Z toho vyplývá, že úspěšná poradenská činnost je podmíněna stejnými základními principy psychologické teorie jako činnost výzkumná, diagnostická a psychotherapeutická. Navíc je vázána na bohatou empirii získanou řadou psychologů, mnohdy i ve více generacích. Taková empirie musí být ovšem ve shodě s teoretickými východisky psychologie, musí být vědecky analyzována a prověřována.

Z á v ě r

Došli jsme k závěru našich úvah o teoretických východiscích psychologické praxe. Není důvodu dívat se na budoucnost psychologické praxe jinak než optimisticky, a to bez ohledu na správnost či pochybenost některých hypotetických pojetí v tomto referátu rozvíjených. I když ještě neznáme bezpečně podstatu psychické činnosti, i když je psychologická teorie teprve na prahu svého rozvoje, přesto již mnohé z užitých disciplín psychologie mohou, díky své pracovní technice, praxi dobře posloužit. Vzpomeňme jen, jak dlouho byly kusé teoretické vědomosti o podstatě světla nebo elektriny, a přesto je praxe dovedla dobře zvládnout a využít, a tím pomohla i rozvoji teorie. *Pokud jde o rozvoj psychologické teorie, můžeme směle říci, že největší rozvoj ji čeká, až se psychologická praxe stane nutně potřebnou součástí denního života, až dostane základnu náležitě širokou.*

POZNAMKY.

- ¹ Ludmila Kolářiková, *Dialektika charakteru*, Sborník prací filosofické fakulty brněnské university, roč. VI, 1957, řada filosofická B4, str. 92—96.
  - ² Boleslav Barta, *Několik poznámek k předmětu psychologie v teorii*, Sborník prací filosofické fakulty brněnské university, roč. VI, 1957 řada filosofická B4, str. 78—91.
  - ³ Vladimír Tardy, *Dejiny psychologie*, str. 99, Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1956.
  - ⁴⁻⁵ V. N. Kolbanovskij, *Učení I. P. Pavlova a psychologie*, Sovětská věda Ped.-Psych., 1951.
  - ⁶ Robert Konečný, *Několik poznámek k teoretickým předpokladům psychologické praxe diagnostické*, Československá psychologie, roč. III, 1959, str. 251—257.
  - ⁷ František Engelsmann, *Projekční metody vyšetřování osobnosti a problém jejich užití v psychiatrické praxi*, Československá psychologie, roč. III, 1959, str. 242—250.
  - ⁸ Jiří Cvekl, *O materialistické dialektice*, str. 26. Státní nakladatelství politické literatury, Praha 1958.
  - ⁹ Jaromír Hrbek, Jan Hrbek, *Experimentální a klinická pathofysiologie nervové soustavy II*, str. 19, Státní zdravotnické nakladatelství, Praha 1956.
  - ¹⁰ Josef Linhart, *Filosofie a přírodní vědy* (C. Michalová, J. Čeleda, J. Buchniček, J. Linhart), str. 386, Státní nakladatelství politické literatury v Praze, 1959.
  - ¹¹⁻¹² Jaromír Hrbek, Jan Hrbek, *Experimentální a klinická pathofysiologie nervové soustavy II*, str. 21, 24; Státní zdravotnické nakladatelství, Praha 1956.
  - ¹³⁻¹⁵ Josef Linhart, *Filosofie a přírodní vědy* (C. Michalová, J. Čeleda, J. Buchniček, J. Linhart), str. 389, 390; Státní nakladatelství politické literatury v Praze, 1959.
  - ¹⁶ František Engelsmann, *Projekční metody vyšetřování osobnosti a problém jejich užití v psychiatrické praxi*, Československá psychologie, roč. III, 1959, str. 244.
  - ¹⁷ Jaromír Hrbek, Jan Hrbek, *Experimentální a klinická pathofysiologie nervové soustavy II*, str. 25, Státní zdravotnické nakladatelství, Praha 1956.
  - ¹⁸⁻¹⁹ Milan Brichein, *Příspěvek k otázkám metod výzkumu mozkové činnosti člověka*, str. 27—70, 28; Sborník psychologických prací, nakladatelství CSAV, Praha 1957.
  - ²⁰⁻²² Milan Brichein, *Příspěvek k otázkám metod výzkumu mozkové činnosti člověka*, str. 56, Sborník psychologických prací, nakladatelství CSAV, Praha 1957.
  - ²³ Jaromír Hrbek, Jan Hrbek, *Experimentální a klinická pathofysiologie nervové soustavy II*, str. 18, Státní zdravotnické nakladatelství, Praha 1956
- *) V nepodstatně modifikované formě předneseno na mezikrajském psychiatrickém semináři v Brně v říjnu 1957.

НЕКОТОРЫЕ ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ИСХОДНЫЕ ПУНКТЫ ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ ПРАКТИКИ

В отдельных главах вышеуказанной работы автор решает следующие вопросы: I. значение психологии в социализме и коммунизме; II. включение психологии в систему наук; III. взаимоотношение между физиологией и психологией; IV. оправданность включения физиологии высшей нервной деятельности в систему психологических научных дисциплин; V. значение психологии; VI. основная задача психологии и методический подход к ее исполнению; VII. методы и формы практического влияния психологии; VIII. некоторые идеологические опасности в практической деятельности психологов; IX. подход к диагностическим методам, используемым психологами в капиталистических странах; X. исходные пункты, вытекающие из концепции Павлова душевной деятельности и используемые психологической практикой; XI. следствия, которые вытекают из основанной на естествознании концепции психических процессов и которые используются для подхода к исследовательской, диагностической, психотерапевтической и консультационной практике. (Перевод: Иржи Бронец)

ON SOME THEORETICAL STARTING POINTS FOR PSYCHOLOGICAL PRACTICE

In his study the author deals with the following questions: I. the role of psychology under socialism and communism; II. the place of psychology in the system of sciences; III. the relation between physiology and psychology; IV. the justification of including the physiology

of the higher nervous activity in the system of the subdivisions of psychology; V. the significance of zoopsychology; VI. the fundamental task of psychology and the methodical approach to its fulfilment; VII. the methods and forms concerning practical ways of action in psychology; VIII. some ideological dangers in the practical work of psychologists; IX. the approach to diagnostic methods used by psychologists in capitalist countries; X. the starting points given for psychological practice by Pavlov's conception of mental activity; XI. the consequences, which result from the conception, based on natural history, of psychic processes, for approaches to psychological practice concerning research, diagnosis, psychotherapeutics and consultation work.